

TENDINȚE NOI DE DEZVOLTARE A BIBLIOGRAFIEI

NEW BIBLIOGRAPHY DEVELOPMENT TENDENCIES

Anna NAGHERNEAC¹ [ORCID: 0000-0002-8300-0748]

Elena SCURTU² [ORCID: 0000-0001-5793-2472]

Abstract: *This paper is referred to some trends in the development of the bibliography in the media-communication space are delimited, a period of a new informational revolution, in which libraries remain, and continue to be, the most reliable documentary institutions. The necessity of the persistence of the classical functions of the bibliography (description, processing, ordering, evaluation...) in the era of electronic civilization is argued and its new media possibilities in communication with users are demonstrated.*

Key words: *contemporary bibliography, bibliography functions, bibliographic communication, media bibliography, electronic documents*

Societatea contemporană este una informațională și mediatică în același timp, cu schimbări și procese complexe în toate direcțiile, domeniile și perspectivele.

Mediacomunicarea este un proces de creare, difuzare, schimb de informații, care cuprinde toate părțile lumii.

Procesul globalizării este interpretat ca o treaptă legitimă nouă în dezvoltarea societății. Relațiile sociale sunt supuse influenței anumitor factori: tehnologici, politici, economici, culturali, informaționali.

Cultura asigură păstrarea și conservarea moștenirii spirituale ale lumii și în condițiile actuale, în care se crează un nou sistem de valori, informația devenind cel mai prețios product.

Torentul informațional contemporan este enorm de mare și variat, constituind o avere globală, ușor accesibilă, dar rămânând în continuare dezorganizat, fără reguli și norme bine stabilite la nivel mondial. Pentru supraviețuire și afirmare, este necesară o cultură a informației de altă calitate și tipologie, una mediatică, care ar permite perceperea și prelucrarea unui volum mare de informație și care ar include în arsenalul său mijloace, genuri, tipuri noi în tehnologia comunicării.

Comunicarea este un proces în continuă intensificare și multiplicare și se desfășoară la ora actuală în două configurații: tradițională (documente tipărite, presa, televiziunea, radioul...) și cea nouă, contemporană cu calculatoare, internet, telefoane.

Internetul este rețeaua globală care interconectează rețelele din toate păr-

---

¹ Bibliotecară principală, Biblioteca Științifică a USARB, ana.nagherneac@gmail.com

² Bibliografă, Biblioteca Științifică a USARB, elenagrama@list.ru

țile lumii, formând un spațiu informațional destinat satisfacerii necesităților individuale și colective ale indivizilor.

„Odată cu sosirea Internetului, declară sociologii Asa Briggs și Peter Burke, au apărut posibilități extinse de a învăța toată viața, formal sau informal, ori de câte ori experiența sau așteptările o cereau, și s-a susținut că web-ul, în condițiile unui acces deschis, va servi pentru mulți drept „o universitate fără ziduri” și chiar că va elimina sala de clasă” [1, p. 284]. Aici, am putea discuta și demonstra că cuvântul viu, dezbaterile cu prezență fizică, nu pot fi înlocuite cu Internetul. Mai exact ar fi să se vorbească de efectul Internetului asupra unor schimbări extrem de importante, revoluționare din învățământ, cercetare, activitate profesională.

De câteva decenii, se vorbește despre sfârșitul culturii cărții. Nu toți sunt de acord cu acest postulat. Persoanele inteligente, spirituale din toate domeniile de activitate, evidențiindu-se, desigur bibliologii, susțin că nu putem renunța la carte, ea fiind o verigă de legătură între civilizații. Renunțăm la carte, renunțăm la istorie, la trecutul nostru.

Cartea poate coexista simultan cu calculatorul. Profesorul rus A. V. Socolov analizează evoluția canalelor comunicaționale și ajunge la concluzia că ele nu dispar, dar se completează „arta fotografică n-a eliminat pictura, cinematografia n-a anulat teatrul, iar cartea tipărită este vecina manuscriselor” («никакие коммуникационные каналы не отмирают, а новые дополняют прежние или осваивают собственные коммуникационные ниши. Так фотография не вытеснила живопись, кино не упразднило театр, книгопечатание соседствует с рукописанием») [5, p. 10].

Aceeași situație se înregistrează și în canalele de comunicare bibliografică. Bibliografia oscilează între tradițional și inovațional, extinzându-și orizonturile, determinându-și vectori noi și integrându-se în realitatea actuală.

„Este tot mai evident faptul că universul informațional amenință să evolueze stihnic, dacă nu este dominant de forțe raționale și valorizate. Raporturile dintre emisia și recepția informației devin paradoxale. Dincolo de explozia cantitativă, emisia tinde să devină un teritoriu plin de bariere și dificultăți de toate felurile, iar recepția tinde să implice o risipă majoră de resurse materiale și de energii intelectuale, dacă cele două procese nu sunt abordate unitar. Costurile regășirii pertinente sunt uneori mult mai mari decât costurile producției de informații” [2, p. 8]. Altfel zis, suprainformarea este marea piedică în calea informării. Se produce o criză informațională influențată și de numărul crescând al informațiilor, inclusiv și al celor inutile (bruiaj informațional).

Bibliografia cu marile ei posibilități și toate funcțiile ar putea salva situația, bibliotecile certificate și atestate timp de secole și milenii, rămân a fi cele mai de încredere instituții documentare în realizarea acestor funcții. Bibliotecile continuă să fie instituțiile care vor ține piept tendințelor distructive ale umanității, ce invadează societatea, în pofida faptului că ele depind de valorile sociale.

„Bibliografia condensează elementele necesare pentru a realiza identificări și conexiuni, regrupări deschise și sinteze critice, monumente ale memoriei

cunoașterii, adică multe dintre variantele fundamentale ale raporturilor în care se pot afla individul și comunitățile cu resursele intelectuale materiale și virtuale ale gândirii și acțiunii umane” [3, p. 20].

Activitatea bibliografică este activitatea la baza căreia stau mai multe concepte:

- documentar, care are drept fundament în preocupări – documentele
- cognitiv cu prelucrarea informației
- cultural cu cunoștințe, convingeri, norme sociale
- comunicativ cu transmitere de cunoștințe, experiențe, interese...
- științific, fenomen spiritual și sociocultural, care cercetează procese naturale, sociale.

Perspectivile de dezvoltare a bibliografiei la nivel național/mondial sunt ancorate undeva în trecut, necesitând o interpretare creativă în dependență de oportunitățile prezentului. Dezvoltarea bibliografiei este subordonată cerințelor și necesităților societății de a fixa, păstra și difuza informația, servind drept forță motrică în dezvoltarea cunoștințelor.

Cultura documentară a străbătut toate perioadele de dezvoltare umană, consemnând trei etape în evoluția sa:

- perioada manuscriselor,
- perioada editării documentelor prin tipar, perioada clasică,
- perioada multimedia – perioada de triumf a civilizației electronice, când resursele informaționale cresc în progresie geometrică.

Funcțiile bibliografiei își iau începuturile în epoca manuscriselor, fiind dezvoltate, amplificate în perioada imprimării (descriere, prelucrare, ordonare, păstrare, evaluare, selectare, răspândire). Ele se păstrează și în perioada expansiunii victorioase a erei digitale și a celor de după ea.

- **Descrierea bibliografică** (minimum necesar de informații pentru identificarea documentelor, alcătuirea cataloagelor, bibliografiilor) prezentată după reguli standardizate, elaborate timp îndelungat, realizând funcția de semnalare (de existență) a documentelor.
- **Prelucrarea** (analiza) documentelor, în format condensat, aprofundează și amplifică informațiile din descrierea bibliografică inițială. Ea se face prin adnotare sau abstract (referat), realizări de mare importanță ale practicii bibliografice. Preferințele recente aparțin adnotărilor cu caracteristici generalizatoare și componente de evaluare ale documentelor. În universul informațional actual, adnotările ar putea salva multe situații, dar să fie elaborate la cel mai înalt nivel calitativ cu maxim necesar de informații. În selecția de documente din explozia cantitativă informațională contemporană, adnotările se dovedesc a fi călăuze sal-vatoare sigure și efective. S-ar putea face o adnotare la mai multe documente cu aceeași temă, problemă, editate într-o perioadă de timp, stabilindu-se coincidența sau originalitatea elementului inovativ (noi concepții, noi metodici, noi atitudini, noi poziții), particularitățile unui sau altui

document. Elaborarea adnotărilor nu este totalmente standardizată. Structura lor este una logică și nu descriptivă ca la referate. Adnotările se întocmesc într-un limbaj simplu, evitându-se frazele lungi, expresiile șablon. Credem că viitorul aparține prelucrării condensate a informației prin metoda electronică, dar cu mai multe etape de control a calității.

- **Ordonarea documentelor** în cataloage, bibliografii, biblioteci electronice, ba-ze de date, repozitorii cu texte, materiale vizuale, digitale, audio sau video, având o interfață unică de acces la texte și imagini, colecții electronice de documente reunite după anumite criterii, cu modalități de stocare a informațiilor și posibilități rapide de regăsire. Încă prin anii 70 ai sec. XX, sociologul american Daniel Bell spunea că numai informația sistematizată și ordonată se va impune insistent ca resursă strategică în orice societate, indiferent de determinativul ei.

Remarcăm că documentele electronice, ca și cele tradiționale, se deosebesc prin:

- varietatea documentelor: texte, simboluri, documente sonorizate, multimedia...
- periodicitatea: seriale, ediții de durată (în volume, serii...)
- structura: numărul volumelor, seriilor,
- existența documentelor echivalente în format tradițional.

Evaluarea și selectarea documentelor. Bibliografia este un instrument capabil de a determina calitatea documentelor, utilizând următoarele criterii:

- date editoriale: autori, dedicații, valoare bibliofilă, editura, adnotările...
- conținutul și relevanța documentelor cu evidențierea elementului inovativ.

În căutarea și identificarea documentelor, cu privire la componentele necesare care asigură succes bibliografic, rămân a fi actuale ideile savantului R. S. Ghilearevski:

- descriptorii cu echivalentele cuvintelor-cheie,
- inversia în procesul de căutare,
- diseminarea documentelor relevante,
- interactivitatea (dialogul) în căutare,
- analiza trimiterilor bibliografice,
- respectarea legii referitor la documentele învechite. [4, p. 233].

La ora actuală continuă să se elaboreze bibliografii tradiționale, se prezintă referințe bibliografice în reviste științifice, materiale ale întrunirilor științifice... La dispoziția utilizatorilor sunt puse atât documente bibliografice imprimare, cât și electronice. Altfel zis, nu are loc o dezbinare între aceste documente. Vrem să credem că documentele bibliografice tradiționale (unele din ele) vor exista, atât timp cât va exista memoria socială documentară.

Sunt necesare cercetări cu argumentări în favoarea necesității elaborării surselor bibliografice în format tipărit, cu decizii oficiale adoptate la nivel național și mondial.

Pentru dăinuire în timp, este necesar ca unele lucrări bibliografice să fie elaborate în ambele formate, de exemplu, bibliografiile naționale care, după părerea unor bibliologi, reflectă originalitatea, interesele, particularitățile unei țări, înregistrează producția ei documentară (informația fiind exhaustivă) și servesc drept bază pentru dezvoltarea tuturor tipurilor de bibliografii, reflectând progresul culturii și științei prezente, servind drept surse de inspirație pentru evoluția științei viitoare; bibliografiile retrospective, care înregistrează informație despre literatura apărută într-o anumită perioadă de timp și sunt de o importanță istorică deosebită; biobibliografiile cu informații despre succesele inovatoare ale unor personalități cu merite distincte în dezvoltarea științelor, culturii, literaturii, economiei..., prezentate în compartimente separate: note biografice, bibliografia publicațiilor, referințe despre...

Argument: se păstrează formatul clasic al documentelor, continuitatea istorică. Cu trecerea timpului, ele vor deveni lucrări rare, care se vor păstra în colecțiile bibliotecilor de rând cu documentele electronice.

Bibliografia contemporană este dotată cu noi tehnologii și mari posibilități de prezentare, prelucrare și evaluare a informației. Media este o noțiune centrală actuală, este o cultură universală, care oferă posibilități enorme și variate de transmitere a informației, iar bibliografia în contextul ei prelucrează, păstrează și difuzează produsul mediatic.

Este un proces complicat care, de fapt, funcționează de mai mult timp, dar numai în plan aplicativ, fără fundamentări teoretice. Era firesc să fie așa, în perioada „invadării” tehnologiilor informaționale. Erau necesare decizii urgente de natură tehnologică.

Informația bibliografică electronică are un potențial comunicațional consemnat: resursele informaționale (textuale, vizuale, sonorizate) pot interacționa prin intermediul hiper trimerilor. Inteligența artificială (chatboturile, program care reproduce vorbirea orală) este aplicată cu succes în servirea bibliografică: Se pun la dispoziția utilizatorilor liste deja elaborate, se efectuează căutări în cataloagele electronice...

Unele biblioteci din lume tind să aplice în servire numai potențialul electronic, care ar economisi timp și resurse financiare. Spre exemplu, în unele biblioteci universitare din SUA, se utilizează chatbotul. Prin intermediul acestui program, se pun la dispoziția utilizatorilor liste bibliografice deja întocmite, se efectuează căutări în cataloagele electronice... În caz contrar, când programul nu se soldează cu succese, se apelează la ajutorul și consultațiile bibliografilor-cercetători.

Problema managementului bibliografic în spațiul mediatic este în discuție. Se scriu articole, se desfășoară întruniri cu comunicări și dialoguri referitor la problemele care necesită rezolvare imediată: delimitarea locului bibliografiei în spațiul mediatic, determinarea formelor noi de resurse bibliografice, a metodelor și strategiilor de difuzare a acestor resurse, formarea continuă a angajaților, editarea materialelor didactice...

Oricum, identificarea documentelor în format online va lua locul căutărilor

tradiționale, doar cu unele excepții, ce țin de publicații retrospective.

Tehnologiile informaționale sunt parte componentă a bibliotecilor contemporane și a celor viitoare, care continuă să realizeze funcțiile de centre socioculturale multifuncționale: informativ, cultural, didactic, creativ, de cercetare, de formare, de ajutor informațional (inclusiv și bibliografic). Succesul activității lor depinde de prezență în spațiul virtual prin cele două modalități de integrare. Pe de o parte, bibliotecile utilizează resurse electronice ale altor producători în satisfacerea cerințelor utilizatorilor, pe de altă parte, participă, prin crearea produselor informaționale proprii, la multiplicarea resurselor informaționale naționale și mondiale. Produsele create trebuie să fie atractive, simple, ușor accesibile...

Produsele activității bibliografice, din bibliotecile contemporane, sunt realizate în format tradițional și electronic. Formatul tradițional se impune a fi păstrat pentru bibliografiile care înregistrează contribuțiile științifice ale salariaților de la o instituție sau alta și pentru biobibliografii. Majoritatea produselor însă sunt postate doar în spațiul digital. Siturile bibliotecilor pun la dispoziția utilizatorilor:

- bibliografii tematice elaborate pentru studiu și cercetare,
- bibliografii nominalizate,
- liste cu informație (E-buletine) despre achizițiile recente,
- digesturi,
- lucrări bibliografice de amploare, care cuprind informație despre contribuțiile științifice ale angajaților, bibliografii retrospective, dicționare, biobibliografii...
- diverse servicii online, repozitorii.

Informația bibliografică postată pe siturile bibliotecilor formează infrastructura bibliografică a bibliotecilor contemporane.

Biblioteca Științifică a USARB a acumulat o experiență bine concepută de prezentare a lucrărilor bibliografice în spațiul media:

- buletinul Achiziții recente, renovat odată în două luni, este structurat pe domenii ale cunoașterii și informează utilizatorii despre noile intrări documentare în bibliotecă,
- bibliografiile tematice (în jur de 20-25 în fiecare an) se realizează pentru profesori, doctoranzi, masteranzi, licențiați,
- bibliografii personale includ înregistrări bibliografice despre publicațiile universitarilor bălțeni, pentru o perioadă de timp, revendicate pentru participare la diverse concursuri, proiecte naționale și internaționale...
- liste cu fulltexte la domeniile: pedagogie, psihologie, economie, drept, filologie, selectate din baze de date, repozitorii pentru profesorii-cercetători care desfășoară cercetări științifice la anumite teme, probleme,
- liste cu fulltexte pentru managerii universitari (rector, prorectori, decani, șefi de catedră) la pedagogia și psihologia școlii superioare, structurate pe anumite direcții: management universitar, procesul didactic, activitatea facultăților și catedrelor, cercetare științifică universitară, activitatea profesorilor universitari

- bibliografii de volum, biobibliografii, cataloage, dicționare...
- repozitoriul ORA USARB
- serviciul Biblioteca digitală.

Bibliografiile postate online pun la dispoziția utilizatorilor notițe bibliografice despre publicațiile universitarilor bălțeni (colecția Bibliographia Universitas), descrieri bibliografice cu adnotări ce pun în lumină documente rare din fondul Bibliotecii (colecția Vestigia Semper Adora), precum și bibliografii locale cu informații bibliografice despre municipiul Bălți, Universitate, Bibliotecă. Sunt lucrări care păstrează memoria socială și prin documente de arhivă, fotografii, amintiri... Biobibliografiile, elaborate și ele în câteva colecții, oferă date despre biografia, realizările profesionale, bibliografia publicațiilor a celor mai notabile personalități de la Universitatea bălțeană cu merite excelente în dezvoltarea științei și învățământului.

Biblioteca Științifică a USARB contribuie la multiplicarea spațiului informațional național, oferind descrierile bibliografice ale achizițiilor de documente intrate în colecția Bibliotecii pentru catalogul electronic partajat a 7 biblioteci universtare din țară **PRIMO ExLibris**.

Informațiile din arhivele electronice **Repozitoriul Instituțional ORA USARB** (<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/>) și **Biblioteca digitală** (<http://tinread.usarb.md:8888/jspui/>) (informații despre publicațiile universitarilor bălțeni) sunt indexate în biblioteci electronice internaționale: WEB Base-search.net, Ceeol, IBN, Open Library, Academia.edu, Google Scholar...

În concluzie menționăm că metoda bibliografiei este metoda-cheie în managementul de coordonare a activității informațional-bibliografice din întreaga lume. Cert este, că identificarea documentelor din spațiul mediacomunicațional, chiar și în condiții de schimbări permanente, este imposibilă fără aplicarea milenară a funcțiilor bibliografiei. Limbajul bibliografic va fi utilizat activ în spațiul informațional mondial pentru prezentarea documentelor, textelor de toate speciile și formele. „O cultură fără instrumente bibliografice sistematice și fără un exercițiu bibliografic curent rămâne oarbă și deusolată, atât în fața trecutului cât și în fața viitorului. Ceea ce nu obține abordarea catalografică, din perspectiva colecțiilor și a stocurilor organizate, obține bibliografia, cu mult mai multă profunzime și semnificații”... susține Ion Stoica [3, p. 20].

Evidențiem unele momente din activitatea bibliografică care trebuie schimbate, desăvârșite:

- elaborarea de noi metode, reguli, norme, cel puțin la nivel național, pentru procesele bibliografice vechi și noi: căutare, stocare, distribuire,
- perfecționarea dialogului ca formă de comunicare online cu utilizatorii,
- elaborarea standardelor care ar unifica activitatea bibliografică,
- perfecționarea metodelor de activitate bibliografică în combinație tradițională și electronică. Utilizarea formelor noi de prezentare a serviciilor bibliotecilor: briefingurile, maratoanele, supermarketurile informaționale,

- stabilirea limitelor activității bibliografice în interacțiunea cu alte activități,
- schimbarea continuă a profesiogramei bibliografilor, utilizându-se diverse mijloace, posibilități, aceștia rămânând cele mai de încredere persoane în ghidarea și orientarea utilizatorilor în spațiul mediacomunicațional.

Referințe bibliografice:

1. BRIGGS, ASA, Burke, Peter. Mass-media. O istorie socială de la Gutenberg la Internet. Iași, 2005, 340 p.
2. STOICA, Ion. Numai cercetarea salvează. Constanța, 2013. 178 p. ISBN 978-606-598-240-6.
3. STOICA, Ion. Scurtă introducere la o enciclopedie a informației. Constanța, 2010. 158 p. ISBN 978-973-644-948-2.
4. ГИЛЯРЕВСКИЙ, Р. С. Основы научной информации. Москва, 1965. 654 p.
5. СОКОЛОВ, А. В. Научная формула современной библиографии. В: Мир библиографии. 2005, nr. 6, p. 8. ISSN 1560-7968.